

IZAZOV VREMENA

Kako nas ta riječ izazov plaši; ponekad imamo dojam kao da svojim imperativom duhovne probuđenosti prijeti našoj nasljeđenoj misaonoj građevini, našem posvećenom folkloru. Ipak, zaboravljamo da je kršćanstvo rođeno jedinstvenim izazovom, eksplodiralo u historiji kao paradoks par excellence a namijenjeno je da predstavlja dinamizam puta a ne statičnost građevine, pa makar i veličanstvene. Ljudski je duh kroz historiju vječito manifestirao dvije tendencije: prometejsku sklonost prema novim osvajanjima i sintezama i ljubav prema konzervaciji postignutog. Postojali su pojedini mislioci, koji su pokušali protumačiti čitav ljudski život u njegovom socijalnom i individualnom aspektu dijalektikom ovih dviju inklinacija. Od Aristotela naovamo, preko mnogobrojnih njegovih anemičnih epigona, mjerača vrlina i kalkulanata zanosa ljudskog duha ponavlja se uzrečica o sredini kao jedino ispravnoj mjeri kreposti. Kreativni geniji misli i ljubavi na sreću se nisu nikad pridržavali toga. »Celui aime peu, qui aime la mesure!« — bilo im je geslo. Sredina je mjera konačne veličine, a oni su bili doživotno razapeti prema beskonačnom. Njihovi zaleti duha nadilazili su postojeće granice i kanone i na taj način otvarali nove horizonte, neslućene aleje. Nadolazili su onda konzervatori, koji su ih posvećivali nakon njihove smrti, stvarajući od njihovog izazova normu, prikazujući njihovu smionost i riskantnost njihove duhovne avanture prema novim sintezama kao nešto sasvim ortodokсно, pitomo, jedino moguće.

Ovoj pošasti respekta, kojeg mediokritet iskazuje genijalnosti, sklerotizirajući njen dinamizam, nije izbjeglo ni historijsko kršćanstvo. Objava misterija zaljubljenosti Boga u čovjeka ošinula je svijet neočekivanošću munje, paradoksom poljupca. Ubačeno je u svijet Sjeme da nas u izazovu budućih epoha opredijeli za rješenja u ljubavi. Dana nam je nada i ojačana vjera, da formiramo u tom svjetlu odgovore na goruća pitanja svakog historijskog časa. Evanđelje nas nije dispensiralo od vlastitog kreativnog truda da se svako ljudsko područje obasja darovanom Svjetlosti, i to za svaku generaciju ispočetka. U izazovu vremena Evanđelje nije gotovo rješenje, nego smjernica. U njegovom svjetlu znamo

koja konkretna solucija nije prihvatljiva, ali ne moramo nužno znati koja od onih mnogobrojnih koje su prihvatljive najbolje odgovara potrebama historijskog časa. Ne samo da Evandjelje nije isprika za našu pospanost u lažnom uvjerenju da smo jednom zauvijek monopolizirali čitavu istinu, ono je naprotiv naš vječni izazov i sud; izazov, jer je polog kojeg treba pod cijenu vlastitog spasenja pretočiti u njime nadahnute poruke na socijalnom, intelektualnom, ekonomskom planu naše epohe i naše generacije; sud, ukoliko prema braći nastupamo kao zakupci istine i ljubavi Božje, uknjiženi posjednici jedinih sredstava spasenja.

Epohe su nadolazile a s njima i izazovi. U Crkvi Kristovoj stvarala su se često različita — kadkada oprečna — reagiranja na njih. Uostalom to je sasvim razumljivo ako promatramo psihu čovjeka. Promatrajte dvojicu braće kako se kod kuće zajedno igraju; njihovo predškolsko doba još je uvijek obilježeno podsvijesnim osjećajem pripadanja istoj obitelji, čije zajedničke norme uvjetuju njihove reakcije. Svakoju dječjačkoju svađi i prolaznoj protivnosti interesa prethodi ono sveobuhvatno, jedva naslućeno ozračje fundamentalne obiteljske povezanosti. No, tek što su stupili u školu opaža se na njima izvjesna promjena, koja godinama biva sve izraženija, ukoliko veza unutra obitelji nije osobito jaka i vitalna. Napokon, identifikacija s određenom školskom sredinom u novom zajedništvu nada i strahovanja može poprimiti takve razmjere da se braća znatno otuđe međusobno i osjećaju se »kod kuće« jedino u svom različitom školskom ambijentu.

Analogno tome, osjećaj duhovne srodnosti — koji je potpuno normalan i poželjan — urodio je koji put u povijesti kršćanstva željom za duhovnim separatizmom u tolikoj mjeri, da se ovo jedva moglo spojiti s Kristovim imperativom univerzalizma ljubavi. Uzroci ovome mogu biti različiti, a krivnja ne uvijek jedino na kršćanima. Ovaj ekskluzivizam geta često nas je zatvarao prema svemu dobrom i istinitom u socijalnom miljeu, te smo smatrali našom jedinom dužnošću da odbacujemo ono što se protivi našim naučavanjima. Ovakav stav sitno-buržujuskog mentaliteta tamo gdje se pojavio imao je za posljedicu podizanje granica između svega onoga »što nije naše« i »onoga što je naše«, te se zaboravljalo da smo kod krštenja dobili ime KATHOLIKOI — oni, čija se ljubav proteže na sve ljude, i čija je jedina granica prema dole međa čovječnosti. Jer ovaj zemaljski humanizam neka je vrsta *causae naturalis dispositivae*, naravni pripravní uzrok, za dar milosti i mističnog jedinstva. Premda, sam po sebi, nije dostatan da nas posveti, disponira nas za primanje nadnaravnog života na jedan uravnoteženiji i dublji način. U eshatološkoj viziji novog neba i zemlje utkani su i ovi naponi, uvrštene i ove divne vrednote zemaljskog humanizma, uzdignute i natopljene milošću, koja ne slijedi uvijek zacrtane putove naših teoloških mapa. Sjetimo se samo duha poniznosti, strpljivosti, skromnog gubljenja samog sebe pred objektom našeg ispitivanja što zahtjeva znanost ili duha univerzalnosti tehnike i umjetnosti. Naprotiv, razne ideologije i sistematizacije često su ga skućavale, nametale svoje intelektualne konstrukcije bogatom sagu stvarnosti i proglašavale vječnim tek izvjesne ambijentalno i vremenski uslovljene misaone sheme. Pred ovim katolicitetom, ovom

otvorenošću duha, koj je svjestan toga, da se sjedinjuje sve ono što se uspinje, i da je Krist ispunjenje latentnih nada čovječanstva a ujedno i pleroma bitka u osobnosti istine i ljubavi, pred ovim postoje različite vrste bijega u samoočabanu; humanista je traži u privatnosti i izolaciji mrtvih kultura, u knjigožderstvu kao odgađanju života; suvremeni učenjak-specijalista u getu ezoteričnih simbola, a kršćanin-katkada — u puževoj kućici duhovne skućenosti, punoj kojekakvih klubova za uzajamno divljenje.

Ova otvorenost prema izazovu vremena i spremnost da ostanemo pristupačni svakoj autentičnoj komunikaciji osobito je teška u intelektualnim sintezama, teološkim i filozofskim sistemima. Vrlo je rijedak dar lučenja bitnog od nebitnog. Doduše, sistem ima svoju estetsku vrijednost u harmoničnoj arhitektonici misli. On je u većini slučajeva neizbježiv, jer nemamo direktnu intuiciju naše vlastite egzistencije te moramo konceptualno unificirati i uspostavljati relacije između pojmova. Sistem je, dakle, medijacija, da bi preko istinitog — ili kroz istinito — dosegli realno. No budući da se jedinstvo i jednostavnost Beskonačnog najadekvatnije izražava mnogostrukošću i diversifikacijom konačnog, sistem su mnogostruki. Svaki od njih, pri tome, mora biti *otvoren*, u neku ruku deficijentan, ukoliko ne želi da se sklerotizira kao historijska okamina. *Sistem mora uvijek tendirati da nadiđe samog sebe.* Osim toga, sistemaska tvorevina ne može pretendirati na adekvatno obuhvaćanje realnog u njegovom totalitetu, jer je realno za nas uvijek *personalno, situirano* u jedinstveni i neponovljivi totalitet čitavog psihičkog reagiranja, a bezličnost sistema o ovome ne može voditi računa. Njegovoj shematičnosti izmiče ona drhtava, individualizirajuća srž spoznajnog susreta.

Kad naše shvaćanje bude adekvatno egzistiranju i prožimalo bivstvovanje u jedinstvenom činu, nestat će svaka konceptualna tvorevina u jedinstvu jednostavne intuicije koja će se poistovjetiti sa životom. Za sada možemo jedino reći ovo: ne dirajući u objektivnost intelektualno diskurzivne spoznaje, moramo uočiti njen subjektivitet ukoliko je ljudsko-personalna. I baš radi toga što je čovjek adekvatnije definiran onim nedorečenim, nego rečenim, naslućenim, nego jasno shvaćenim, tangentom, nego zavtorenom kružnicom, upravo radi toga mora postojati u svakom sistemu, ikao objektiviziranoj misaonoj tvorevini, apel transcendencije, onaj kreativni nemir, koji karakterizira čovjeka kao *usmjerenost*.

I ovdje je potrebno da se ispitamo, nismo li često puta preferirali lojalnost klana («Thomas dixit» ili «Scotus dixit») nasuprot ljubavi prema istini. Tomin duh je duh otvorenosti, pouzdanja u uzvišenost ljudskog duha u njegovoj spoznaji istine. Toma je vjerovao, te se je radi toga i usudio! Suvremeni nasljednik njegovog duha, razliku od njegova postglosatora, je onaj, koji ima povjerenje u razvoj čovjekove misli i pokušava integrirati u jedinstvenu grandioznu viziju i ona otkrića ljudske misli — usput rečeno, vrlo penetrantna i dalekosežna — koja su za izvjesne mentalitete još uvijek tabu.

Naš je poziv da sjeme, koje nam je povjereno, oblikujemo u biljku koju naša generacija traži. Neka drugi budu kustosi muzeja. Nema goto-

vih, laganih rješenja. Evanđelje nam daje izvjesne direktive, principe, koje onda moramo adaptirati na našu konkretnu situaciju. Upravo radi toga treba zbaciti onaj simplicizam i površnost neupućenih, koji misle da postoji neko magično rješenje na skoro svaki izazov vremena samo ako bi mi bili dovoljno pametni da odbacimo »ekstreme« i plovimo »sigurnom sredinom«. Dramatičnost naših napora i sakralnost duševnih tjeskoba u rađanju tog adekvatnog kršćanskog odgovora na potrebe vremena, proizlaze iz divovskih napora da se odgovori tom velikom zadatku suradnje s Bogom u stvaranju. »Adiutores Dei sumus«. A putovi tu nisu uvijek zacrtani; postoje samo na olujnom moru svjetionici, koji nam obilježavaju grebene gdje je sigurna pogibao. Kurs plovidbe moramo sami pronaći, uz pomoć milosti. Taj izazov vremena, ujedno je i epifanija vječnosti, zbog one misteriozne kompenetracije naravi i nadnaravi, punine i postajanja, povijesti i eshatološkog događaja. Vrijeme je jedini način da nam se objavi vječnost, jer je vremenito, kolijevka vječnosti, a vjernost zemlji jedini način da ostanemo vjerni nebu.

»Et l'éternité même est dans le temporel.
Et l'arbre de la grâce est raciné profond
Et plonge dans le sol et cherche jusqu'au fond
Et le temps est lui-même un temps intemporel.«

(Charles Péguy)

E. Marinković